

Menni vagy maradni? A munkavállalási és otthonmaradási szándék okai

Budapest, 2002. május

A kutatást a Gazdasági Minisztérium megbízásából a Balázs Ferenc Intézet (mintakészítés és adatfelvétel) és a TÁRKI (rögzítés, súlyozás és elemzés) végezte. Az adatfelvételre 2001. november és 2002. január között, az adatok rögzítésére és a súlyozásra 2002 februárjában és márciusában került sor.

E tanulmány »*A határon túli magyarok munkaerő mozgásának mértéke és a várható munkaerő-piaci összetétele*« tanulmánykötet részeként készült, alapkérdése, hogy mely tényezők hatnak a külföldi munkavállalás, és melyek az otthonmaradás irányába. A kötet célja, a határon túli magyarok és cigányok munkaerő mozgásának mértékének és munkaerő-piaci összetételének átfogó vizsgálata. A kutatási jelentés négy tanulmányt tartalmaz.

A kutatás vezetője: Sik Endre

A jelentést írta: Fleck Gábor

TÁRKI Rt.
1112 Budapest, Budaörsi út 45.
1518 Budapest, Pf. 71.
Tel.: 309-7676
Fax: 309-7666
E-mail: tarki@tarki.hu
Internet: www.tarki.hu

A tanulmányban három kérdésre keresünk választ: Milyen okok készítetik a Kárpát-medence magyar és cigány lakosságát a magyarországi munkavállalásra? Milyen célt szolgál a magyarországi kereset? Melyek az otthonmaradás okai?

A munkavállalási szándék okai

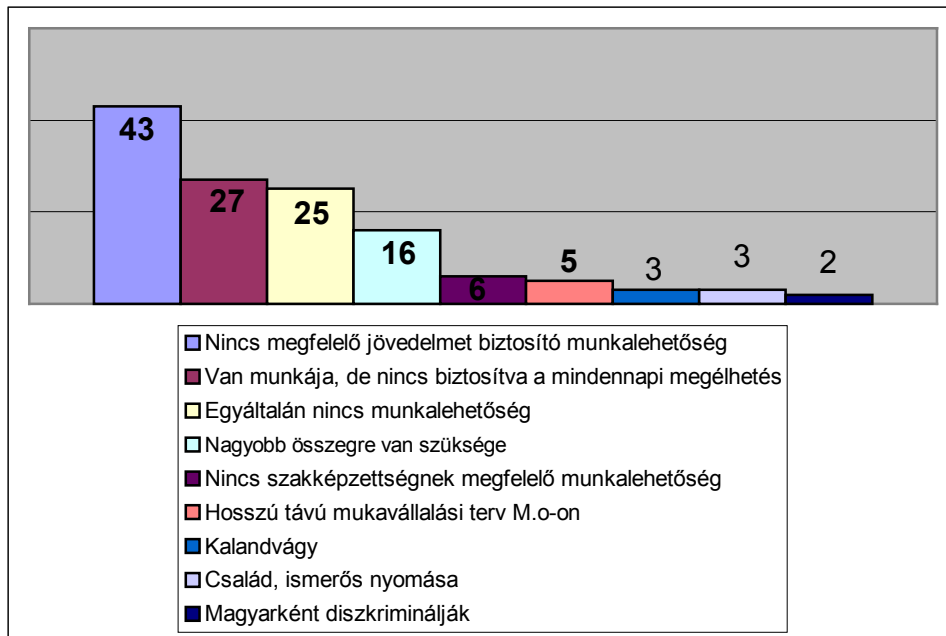
Az első részben azt mutatjuk be, hogy a Magyarországon munkát vállalni szándékozó Kárpát-medencei magyarság terveit mögött miféle okok húzódnak meg. A kérdőívben szereplő kérdésre kilenc válaszalternatíva közül több választ is megjelölhettek a kérdezettek¹. Elemzésünkben e válaszok közül a leggyakrabban előforduló négy válasz különböző szociodemográfiai szempontok alapján való megoszlását vizsgáljuk.

Mielőtt belekezdenénk a részletesebb elemzésbe, nézzük meg az összes válaszlehetőség gyakoriságát a teljes Kárpát-medencei magyar lakosságon belül.

¹ A kérdés pontos megfogalmazását lásd: 1. sz. mellékletben található kérdőív, 10. kérdés.

1.1. ábra

A Magyarországra tervezett migráció okainak gyakorisága (akik a migrációt tervezik, és megjelölték az okát, %)

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

Mint az az 1.1. ábrán jól látható, a leggyakrabban megjelölt migrációs ok a kibocsátó országban a megfelelő jövedelmet biztosító munka hiánya. A válaszolók több, mint negyede jelölte meg okként azt, hogy ugyan van munkája, de mindennapi megélhetése nincs biztosítva. Szintén mintegy negyede a válaszolóknak saját munkanélküliségét nevezte meg egyik okként, míg a válaszolók hatodát az is hajtja a magyarországi munkavállalás felé, hogy nagyobb összegre van szüksége. A többi ok aránya mind tíz százalék alatti, ezért velük a továbbiakban nem foglalkozunk, a részletesebb elemzés során már csak az első négy válaszlehetőség különböző megoszlásait elemezzük. Ezeket a válaszokat olyan sorrendben helyeztük el a táblázatokban, amelyek – feltételezésünk szerint – rendre jobb helyzetet jellemeznek:

- Az első oszlopban nincs munka,
- a második munka van, de nem elég a megélhetéshez,
- a harmadik esetben a jövedelem kevés a jóléthez,
- s végül, az utolsó oszlopban nem a megélhetés, hanem valamilyen sajátos cél elérése a magyarországi munkavállalás oka.

Térségek közötti különbségek

Mint azt az 1.1. sz. táblázatban látjuk, kivétel nélkül mind a négy térségben legtöbbször azt a válaszlehetőséget jelölték meg, mely szerint magyarországi munkavállalásuk egyik oka, hogy a kibocsátó országban nem találnak megfelelő jövedelmet biztosító munkát.

1.1. táblázat

A magyarországi munkavállalás esetén megjelölt főbb okok előfordulási aránya térségenként (%)

	egyáltalán nincs munka	van munka, de nincs biztosítva a megélhetése	nincs megfelelő jövedelmet biztosító munka	nagyobb összegre van szüksége
Erdély	24	25	40	18
Kárpátalja	30	34	56	12
Vajdaság	19	34	45	20
Felvidék	27	20	40	9
Összesen	25	27	43	16

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

A második leggyakrabban megjelölt ok – a Felvidék kivételével, ahol a munkanélküliség fontosabb – az, hogy a megélhetés nincs biztosítva, habár a kérdezett rendelkezik munkával. A következő, szintén fontos szerepet játszó ok az, hogy a kérdezett egyáltalán nem rendelkezik munkával. Egyetlen kivétel itt Vajdaság, ahol azt az okot, hogy nagyobb összegre van szükség, többen jelölték meg, mint a munkanélküliséget. Láthatjuk, hogy míg a kárpátaljaiak migrációjában a munkanélküliség és a megélhetési problémák játsszák a fő szerepet, addig a vajdaságiak esetében a munkanélküliség háttérbe szorul, a nagyobb összeg szerzésének reménye azonban előtérbe kerül.

Demográfiai tényezők

Mint az az 1.2. táblából kiderül, a férfiak és nők migrációjának megjelölt okai közötti sorrendben nincs eltérés. A nők esetén valamivel fontosabb a munkanélküliség, de a többi kategóriában teljesen azonosan alakul a két nem válaszainak aránya.

1.2. táblázat

A magyarországi munkavállalás esetén megjelölt főbb okok előfordulási aránya nemek szerint (%)

	egyáltalán nincs munka	van munka, de nincs biztosítva a megélhetése	nincs megfelelő jövedelmet biztosító munka	nagyobb összegre van szüksége
Férfi	23	27	43	16
Nő	27	27	44	16
Összesen	25	27	43	16

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

A kérdezett életkora nincs jelentős hatással a válaszokra, mint (1.3. sz. táblázat). Egyetlen jelentősebb eltérés, hogy a legfiatalabb korcsoport ritkábban választotta a „van munka, de nincs biztosítva a megélhetése” választ, mint az idősebbek.

1.3. táblázat

A magyarországi munkavállalás esetén megjelölt főbb okok előfordulási aránya korcsoportonként (%)

	egyáltalán nincs munka	van munka, de nincs biztosítva a megélhetése	nincs megfelelő jövedelmet biztosító munka	nagyobb összegre van szüksége
18-24 éves	25	19	46	14
25-34 éves	26	31	41	17
35-44 éves	23	29	49	18
45-62 éves	23	29	39	15
Összesen	25	27	43	16

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

Mint az az 1.4. tábláról leolvasható, minél nagyobb a kérdezett iskolai végzettsége, annál kisebb a valószínűsége, hogy az „egyáltalán nincs munka” választ megjelöli okként.

1.4. táblázat

A magyarországi munkavállalás esetén megjelölt főbb okok előfordulási aránya legmagasabb iskolai végzettség szerint (%)

	egyáltalán nincs munka	van munka, de nincs biztosítva a megélhetése	nincs megfelelő jövedelmet biztosító munka	nagyobb összegre van szüksége
Legfeljebb 8 általános	32	23	43	15
Szaktunokás képző	22	31	42	16
Érettségi	19	29	46	17
Felsőfokú	6	31	36	15
Összesen	25	27	43	16

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

A diplomával rendelkezők között a megfelelő jövedelmet biztosító munka hiánya, a 8 általánossal rendelkezőknél pedig a „van munka, de nincs biztosítva a megélhetés” kategória kerül háttérbe a többi csoporthoz viszonyítva.

A gazdasági aktivitás már komolyabb hatást fejt ki a válaszokra². Azok aránya, akik többek között azért akarnak magyarországi munkát vállalni, mert egyáltalán nincs munkájuk, érthető módon a munkanélküliek között a legmagasabb és az aktívak között a legalacsonyabb. Némileg meglepő, hogy az aktívak között is van 11 százalék, aki megjelöli okként a munkanélküliséget. Nyilván itt álmunkahelyekről (kényszer fizetés nélküli szabadság, részmunkaidő stb.), illetve nem működő vállalkozásokról lehet szó elsősorban.

² A gazdasági aktivitást három kategóriába vontuk össze, mivel az esetszámok az elemzés során az egyes kategóriákban erősen lecsökkentek, illetve a munkanélküliek aránya a migrációt tervezők között kiugróan magas volt.

1.5. táblázat

A magyarországi munkavállalás esetén megjelölt főbb okok előfordulási aránya gazdasági aktivitás szerint (%)

	egyáltalán nincs munka	van munka, de nincs biztosítva a megélhetése	nincs megfelelő jövedelmet biztosító munka	nagyobb összegre van szüksége
Aktív	11	41	43	21
Munkanélküli	49	11	45	9
Egyéb inaktív	27	16	43	13
Összesen	25	27	43	16

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

Az is érthető, hogy azok aránya, akiknek van munkájuk, de úgy érzik nincs biztosítva a megélhetésük, az aktívak között a legmagasabb, csakúgy, mint azoké, akik nagyobb összeg szerzése miatt vállalnának munkát hazánkban.

A település mérete és az ott élő magyarok aránya

A település mérete szerinti megoszlásokat vizsgálva a legszembetűnőbb, hogy minél nagyobb a település, annál kisebb az esélye annak, hogy a migráció oka a munkanélküliség.

1.6. táblázat

A magyarországi munkavállalás esetén megjelölt főbb okok előfordulási aránya településméret szerint (%)

	egyáltalán nincs munka	van munka, de nincs biztosítva a megélhetése	nincs megfelelő jövedelmet biztosító munka	nagyobb összegre van szüksége
1000 fő alatt	34	18	39	14
1000-10.000	30	25	40	11
10.000 fölött	18	31	47	20
Összesen	25	27	43	16

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

A nem megfelelő jövedelem és a megélhetési problémák okként való megjelölésének aránya viszont a település nagyságával egyenesen nő. A kistelepülések lakossága tehát egyértelműen a munkanélküliség hatására akar munkát vállalni Magyarországon, a nagyobb települések lakóinál fontos szerepet játszik a megélhetési problémák leküzdése és a nagyobb összeg szerzésének reménye is.

A településen élő magyar lakosság arányának³ van némi hatása a migrációs okokra. A magyarok által sűrűn lakott településeken nagyobb arányban jelölték meg okként azt, hogy egyáltalán nincs munkájuk, a 40%-nál kisebb magyar aránnyal rendelkező településeken ritkábban.

1.7. táblázat

A magyarországi munkavállalás esetén megjelölt főbb okok előfordulási aránya a településen élő magyarok aránya szerint (%)

	egyáltalán nincs munka	van munka, de nincs biztosítva a megélhetése	nincs megfelelő jövedelmet biztosító munka	nagyobb összegre van szüksége
40% alatt	19	32	45	20
40-85% között	29	24	45	12
85% felett	28	24	40	15
Összesen	25	27	43	16

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

A magyarok által legritkábban lakott településeken a megélhetés gondja, illetve a nagyobb összeg reménye nagyobb szerepet kap, mint a nagyobb arányú magyarsággal rendelkező településeken.

³ Aszerint hogy mennyi a magyarok aránya a településen, három azonos elemszámú csoportot hoztunk létre: az első tercilisbe így azok kerültek, akik olyan településen élnek, ahol a lakosság kevesebb, mint 40%-a magyar, a másodikba azok, akik olyan településen élnek, ahol 40-85% között van a magyarok aránya, a harmadikba pedig azok, akik olyan településen élnek, ahol 85%-ot meghaladja a magyarok aránya.

Anyagi helyzet

A kérdezett anyagi helyzetére vonatkozóan két adat állt rendelkezésünkre. Egyrészt megkérdeztük, a háztartás milyen tartós fogyasztási cikkekkel van ellátva⁴, másrészt megkértünk minden kérdezettet, hogy a legszegényebbtől a leggazdagabbig terjedő tíz fokú skálán sorolja be önmagát⁵. E két adatból állt elő egy objektív és egy szubjektív anyagi helyzet mutató.

A tartós fogyasztási cikkekkel való ellátottság növekedésével a munkanélküliség miatti munkavállalás csökken, míg azok aránya, akik nagyobb összeget akarnak szerezni, a jobban ellátottak közül kerül ki magasabb arányban.

1.8. táblázat

A magyarországi munkavállalás esetén megjelölt főbb okok előfordulási aránya a fogyasztási javakkal való ellátottság függvényében (%)

	egyáltalán nincs munka	van munka, de nincs biztosítva a megélhetése	nincs megfelelő jövedelmet biztosító munka	nagyobb összegre van szüksége
Nincstelen	40	24	39	13
Közepesen ellátott	22	29	47	16
Jól ellátott	13	27	42	19
Összesen	25	27	43	16

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

A megfelelő jövedelem hiánya a közepesen ellátottak között a legerősebb motiváló tényező, a másik két kategóriában, valószínűleg más és más okból, ez kevésbé fontos. A nincstelenek

⁴ A felsorolt 13 tartós fogyasztási jószág közül mennyivel rendelkezik. (Az index 13 eleme a következő volt: színes televízió, vezetékes telefon, mobiltelefon, CD lejátszó, személyi számítógép, Internet hozzáférés, automata mosógép, videomagnó, értékes művészeti tárgy, mikrohullámú sütő, fagyasztóláda, nyugati személygépkocsi, keleti személygépkocsi, földtulajdon.) A 13 fokú indexet háromfokúvá vontuk össze, melynek értékei: Nincstelen: 0-2 fogyasztási jószág, Közepesen ellátott: 3-6 fogyasztási jószág, Jól ellátott: 7-13 fogyasztási jószág (a kérdés eredeti megfogalmazását lásd: 1sz. mellékletben található kérdőív, 18. kérdés).

⁵ Az eredeti skálán az 1-es jelentette a legszegényebb, a 10-es pedig a leggazdagabb kategóriát. A tízfokú skálát háromfokúvá vontuk össze, melynek értékeit a következőképpen alakítottuk ki: Szegény (1, 2, 3-os skálaérték), Átlagos (4,5,6-os skálaérték), Gazdag (7,8,9,10-es skálaérték) (a kérdés eredeti megfogalmazását lásd: 1sz. mellékletben található kérdőív, 19. kérdés).

nagy része a munkanélküliséget választotta okként, a nagyobb összeg szerzésének vágya ismét a gazdagabb, „jól ellátott” kategóriára hat legerősebben. A megélhetés bizonytalansága hasonló módon hat e kategóriákra, mint az előző, nem megfelelő jövedelem.

A szubjektív anyagi helyzet hatása hasonló, mint a fogyasztási cikkekkel való ellátottságé. A munka hiányát a magukat szegényként definiálók jelölik meg leggyakrabban migrációs okként, a gazdagok pedig legritkábban.

1.9. táblázat

A magyarországi munkavállalás esetén megjelölt főbb okok előfordulási aránya a szubjektív anyagi helyzet függvényében (%)

	egyáltalán nincs munka	van munka, de nincs biztosítva a megélhetése	nincs megfelelő jövedelmet biztosító munka	nagyobb összegre van szüksége
Szegény	36	26	44	11
Átlagos	22	28	44	17
Gazdag	9	24	36	26
Összesen	25	27	43	16

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

A nem megfelelő jövedelem megint csak a gazdag kategóriában a legalacsonyabb, a másik két kategória között azonban nincs különbség. Ugyan ez a helyzet a megélhetés bizonytalanságával is. A nagyobb összeg reménye viszont a gazdagokat hajtja leginkább a magyarországi munkavállalás felé.

Az ország várható gazdasági helyzetének megítélése⁶ nem gyakorol hatást a migráció okaira.

⁶ Az ország várható helyzetét mérő, eredetileg ötfokú skálát háromértékűvé vontuk össze: 1. „Inkább javul”: Jelentős mértékben vagy mérsékelten javulni fog, 2. „Nem változik”, 3. „Inkább romlik”: Mérsékelten vagy jelentős mértékben romlani fog (a kérdés eredeti megfogalmazását lásd: 1.sz. mellékletben található kérdőív, 21. kérdés).

1.10. táblázat

A magyarországi munkavállalás esetén megjelölt főbb okok előfordulási aránya az ország várható helyzetének megítélése szerint (%)

	egyáltalán nincs munka	van munka, de nincs biztosítva a megélhetése	nincs megfelelő jövedelmet biztosító munka	nagyobb összegre van szüksége
Inkább javul	21	27	41	20
Nem változik	24	29	45	16
Inkább romlik	26	26	46	14
Összesen	24	27	44	17

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

A munkavállalási szándék okai a Kárpát-medencei magyar nyelvű cigányság esetén

A cigányság esetében az egyetlen migrációt meghatározó ok a munkalehetőség teljes hiánya. Ezt 60 százalék jelöli meg okként. Az összes többi ok 10% alatti értéket kapott.⁷

Ha térségenként vizsgáljuk e változó megoszlásait, a különbségek nem szignifikánsak, mind a négy térségben egyformán hatvan százalék körül van azok aránya, akik megjelölik okként a munkanélküliséget.

A demográfiai tényezők esetén a nemi hovatartozás, a kormegoszlás, az iskolai végzettség⁸ és a lakosság száma sem okoz szignifikáns különbségeket. Egyedül a gazdasági aktivitás esetén van eltérés, az aktívoknak csupán 32 százaléka jelöli okként a munkalehetőségek teljes hiányát, míg a munkanélkülieknek hetven százaléka⁹.

Az objektív anyagi helyzet is határozott különbségeket okoz. Míg a nincstelenek több mint 60 százaléka, addig a jól ellátottaknak csupán egyharmada jelöli okként a munkalehetőségek hiányát¹⁰. A szubjektív anyagi helyzet már nem okoz ilyen különbségeket. A kibocsátó ország várható helyzete szintén nincs hatással a migrációs okokra a cigányság esetén.

A magyarországi munkavállalásból származó jövedelmek költségének tervei

⁷ Ld.: Függelék F1. sz. ábra

⁸ Az alacsony esetszámok miatt az iskolai végzettséget kétértékűvé vontuk össze. 1 – legfeljebb 8 általános, 2 – magasabb, mint 8 általános

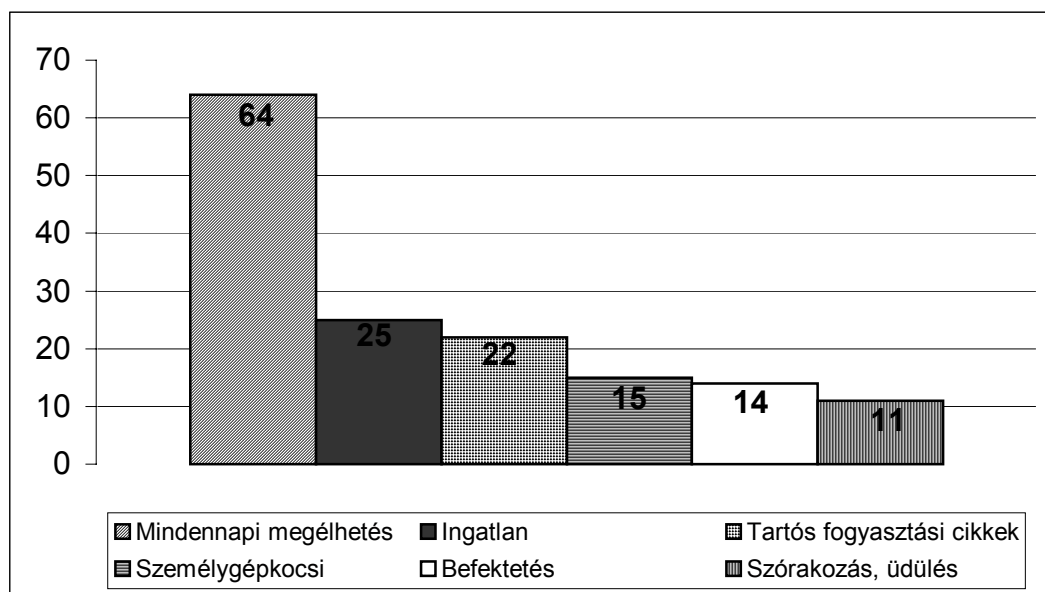
⁹ Ld.: Függelék F2. sz. ábra

¹⁰ Ld.: Függelék F3. sz. ábra

Ebben a részben azt vizsgáltuk, a magyarországi munkavállalásból származó jövedelmüket mire fordítanák a kérdezettek¹¹. Mint az a 2.1 ábrán látható, a leggyakoribb válasz az volt, hogy az így szerzett jövedelmet a mindennapi megélhetésre fordítják.

2.1. ábra

A magyarországi munkavállalásból származó jövedelem tervezett költése

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

A második legtöbbször választott kategória az ingatlanra való anyagi ráfordítás, ám ez jóval elmarad a megélhetésre fordítás arányától, csupán 25 százalék. A következő kategória a tartós fogyasztási cikkekre való költés alig marad el az ingatlan után. Ezt követi a személygépkocsira költés majd a befektetés, majd a szórakozásra, üdülésre költeni vágyók alig tíz százaléka zárja a sort.

¹¹ Az eredeti kérdést lásd: 1. sz. mellékletben található kérdőív, 9. kérdés

Térségek közötti különbségek

Mint azt az 1.11 sz. ábrán látjuk, a mindennapi megélhetésre költés a kárpátaljaiak esetében kiugróan magas. Szintén Kárpátalján tér el az átlagtól felfelé a tartós fogyasztási cikkek vásárlásának terve, míg a felvidékieknél ez a legkevésbé fontos.

2.1. táblázat

A magyarországi munkavállalásból származó jövedelem tervezett költése térségenként (%)

	Erdély	Kárpátalja	Vajdaság	Felvidék	Összesen
Mindennapi megélhetés	60	81	58	65	64
Ingatlan	27	25	27	17	25
Tartós fogyasztási cikkek	17	39	29	11	22
Személy-gépkocsi	13	18	20	16	15
Befektetés	14	7	26	15	14
Szórakozás, üdülés	8	9	13	22	11

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

Komolyabb eltérés még a befektetés és az üdülés tervezése esetén látható. Míg Kárpátalján alig akad, aki befektetésben gondolkodna, addig a vajdaságiaknak több, mint negyede tervezi ezt. Szórakozásra, üdülésre az erdélyi és a kárpátaljai magyarok nagy része gondolni sem mer, a felvidékieknek viszont közel negyede tervezi azt.

Demográfiai tényezők

A férfiak az ingatlanra, a gépkocsira, illetve a befektetésre inkább fordítanak a Magyarországon szerzett jövedelmeket, mint a nők.

2.2. táblázat

A magyarországi munkavállalásból származó jövedelem tervezett költése nemenként (%)

	Férfi	Nő	Összesen
Mindennapi megélhetés	61	70	64
Ingatlan	29	20	25
Tartós fogyasztási cikkek	18	26	22
Személy-gépkocsi	20	8	15
Befektetés	16	12	14
Szórakozás, üdülés	9	12	11

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

A mindennapi megélhetésre és a tartós fogyasztási cikkekre tervezett költség inkább a nőkre jellemző, mint a férfiakra. A szórakozás, üdülés tekintetében a különbség bár nem jelentős, de ez a költségfajta is a nőkre jellemzőbb.

Mint az a 2.3. táblán látszik, a mindennapi megélhetésre leginkább a 35-44 év közötti generáció fordítana jövedelméből, míg legkevésbé ez a legfiatalabb generációra jellemző. Ingatlanra leginkább a 25-34 év közöttiek költenének, a másik három korosztály kivétel nélkül az átlag alatt van e tekintetben.

2.3. táblázat

A magyarországi munkavállalásból származó jövedelem tervezett költsége korcsoportonként (%)

	18-24 éves	25-34 éves	35-44 éves	45-62 éves	Összesen
Mindennapi megélhetés	59	61	72	67	64
Ingatlan	22	32	23	21	25
Tartós fogyasztási cikkek	19	22	24	20	22
Személy-gépkocsi	22	18	11	5	15
Befektetés	17	17	13	9	14
Szórakozás, üdülés	18	12	4	5	11

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

A személygépkocsi fontossága az idősebbek felé haladva egyre csökken. Míg a legfiatalabb generációnak több, mint ötöde költene erre, addig a legidősebbeknek csupán 5 százaléka. A befektetés leginkább a két fiatalabb generáció sajátja, legkevésbé pedig az idősekre jellemző. Szórakozásra, üdülésre egyértelműen a legfiatalabbak költenének leginkább, az idősebbek felé haladva ennek a tételnek a jelentősége egyre csökken.

Az iskolai végzettség szerinti megoszlás azt mutatja, hogy a legfeljebb 8 általánossal rendelkezők költenének leginkább a mindennapi megélhetésre, a végzettség növekedésével a megélhetésre való költség fontossága némileg csökken. Bár az eltérések viszonylag kicsik, a legalacsonyabb és a legmagasabb végzettségűek közötti különbség már 11 százalékpont.

2.4. táblázat

A magyarországi munkavállalásból származó jövedelem tervezett költsége a legmagasabb iskolai végzettség szerint (%)

	Legfeljebb 8 általános	Szakmunkás képző	Érettségi	Felsőfokú	Összesen
Mindennapi megélhetés	67	63	62	56	64
Ingatlan	25	23	28	26	25
Tartós fogyasztási cikkek	21	21	22	20	22
Személy-gépkocsi	12	19	14	17	15
Befektetés	11	11	19	26	14
Szórakozás, üdülés	7	12	13	17	11

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

Komolyabb hatást a befektetés és a szórakozás, üdülés esetén látunk a különböző iskolai végzettségűek között. Mindkét esetben a végzettség növekedésével nő az ezekre a tételekre költeni tervezők aránya. A két szélső kategória közötti különbség mindkét esetben közel két és félszeres. A többi kategóriában az eltérés nem jelentős, az iskolai végzettség nem okoz különbségeket.

A gazdasági aktivitás e változóra gyakorolt hatása nem jelentős. Néhány eltérés azonban fontosnak látszik. A mindennapi megélhetésre való költés tervezése például az aktívakra kevésbé jellemző, mint a másik két csoportra.

2.5. táblázat

A magyarországi munkavállalásból származó jövedelem tervezett költsége gazdasági aktivitás szerint (%)

	Aktív	Munkanélküli	Egyéb inaktív	Összesen
Mindennapi megélhetés	60	68	67	64
Ingatlan	28	21	23	25
Tartós fogyasztási cikkek	22	20	24	22
Személy-gépkocsi	15	15	14	15
Befektetés	16	10	15	14
Szórakozás, üdülés	10	11	13	11

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

Az ingatlanra költés pedig épp fordítva, az aktívakra jellemzőbb, a munkanélküliekre és az egyéb inaktívakra pedig kevésbé. Még a befektetés esetében van némi eltérés, ez a munkanélküliek számára a legkevesbé fontos, de a másik két csoport sem kiugróan magas arányban jelölte válaszként.

A település mérete és az ott élő magyarok aránya

A település méretének sem minden költségfajta esetében jelentkezik a hatása. A mindennapi megélhetés valamivel fontosabb ugyan a legkisebb települések esetében, a különbség azonban nem jelentős. Az ingatlanra költést sem osztja meg e változó.

2.6. táblázat

A magyarországi munkavállalásból származó jövedelem tervezett költése a település lakosság száma szerint (%)

	1000 fő alatt	1000-10.000 fő	10.000 fő fölött	Összesen
Mindennapi megélhetés	69	63	63	64
Ingatlan	25	25	26	25
Tartós fogyasztási cikkek	17	21	23	22
Személygépkocsi	9	15	16	15
Befektetés	6	12	18	14
Szórakozás, üdülés	11	12	10	11

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

A tartós fogyasztási cikkekre való költés esetében a különbségek szintén nem a legnagyobbak, a 2.6 táblán mégis láthatjuk, hogy a kisebbtől a nagyobb települések felé haladva e költségfajta jelentősége nő. Személygépkocsi esetében a tendencia iránya megegyezik, de az előzőnél határozottabbak a különbségek. Befektetésre való ráfordítás tervezése esetén pedig egyes kategóriák között is határozott a különbség, a tendencia pedig megegyezik az előző két esetével, azaz a második települési kategória esetében kétszer akkora arányban szánják befektetésre, mint a legkisebb települések lakói közül, a legnagyobb és a legkisebb kategória között pedig ez a különbség már háromszoros.

A 2.7. táblán láthatjuk, hogy a településen élő magyarság arányának gyakorlatilag semmi jelentős hatása nincs arra nézve, mire költenék a magyarországi jövedelmüket a hazánkban munkát vállalni tervező Kárpát-medencei magyarok.

2.7. táblázat

A magyarországi munkavállalásból származó jövedelem tervezett költése a településen élő magyarok aránya szerint (%)

	40% alatt	40-85%	85% felett	Összesen
Mindennapi megélhetés	62	63	66	64
Ingatlan	28	23	25	25
Tartós fogyasztási cikkek	25	21	18	22
Személy-gépkocsi	15	16	12	15
Befektetés	17	13	12	14
Szórakozás, üdülés	11	12	9	11

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

Anyagi helyzet

Az anyagi helyzet két változóval mért hatása hasonlóan alakítja a képet. A tartós fogyasztási cikkekkel való ellátottság alapján előállt három csoport esetén megfigyelhetjük, hogy a nincsteleneknél a leghatározottabb a mindennapi megélhetésre való költés tervezése, a jól ellátottak felé haladva pedig csökken az ezt választók aránya.

2.8. táblázat

A magyarországi munkavállalásból származó jövedelem tervezett költése a tartós fogyasztási cikkekkel való ellátottság szerint (%)

	Nincstelen	Közepesen ellátott	Jól ellátott	Összesen
Mindennapi megélhetés	72	65	54	64
Ingatlan	26	24	26	25
Tartós fogyasztási cikkek	21	24	17	22
Személy-gépkocsi	9	17	17	15
Befektetés	5	14	24	14
Szórakozás, üdülés	6	10	18	11

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

Tartós fogyasztási cikkekre értelemszerűen a jól ellátottak költenének a legkevésbé, a közepesen ellátottak pedig leginkább, hiszen a jól ellátottak kevésbé szorulnak rá erre, a nincstelenek pedig kevésbé engedhetik meg maguknak. Személygépkocsira a nincstelenek terveznek legkevésbé költeni, a másik két csoport között nincs különbség e tekintetben. A befektetés és a szórakozás, üdülés pedig a nincstelenektől a jól ellátottak felé haladva egyre gyakrabban választott kategória.

A szubjektív anyagi helyzetet vizsgálva azt látjuk, hogy a mindennapi megélhetésre való ráfordítás a szegényekre a leginkább jellemző, a gazdagok felé haladva pedig egyre kevésbé.

Az ingatlanra való költés a szegényekre a legkevésbé jellemző, a másik két csoportnál valamivel nagyobb az erre költők aránya, közöttük nincs eltérés.

2.9. táblázat

A magyarországi munkavállalásból származó jövedelem tervezett költése a szubjektív anyagi helyzet szerint (%)

	Szegény	Átlagos	Gazdag	Összesen
Mindennapi megélhetés	74	61	58	64
Ingatlan	22	27	27	25
Tartós fogyasztási cikkek	27	20	18	22
Személy-gépkocsi	13	14	22	15
Befektetés	8	16	19	14
Szórakozás, üdülés	8	11	13	11

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

Tartós fogyasztási cikkek esetén a helyzet hasonló. Személygépkocsit leginkább a gazdagok vásárolnának a Magyarországon keresett pénzből. Befektetésre a gazdagok szánának legtöbben, a szegények a legkevésbé. Szórakozás, üdülés esetén a helyzet hasonló, bár a különbségek kisebbek.

A kibocsátó ország várható helyzetének hatása a 2.10. táblán látható. Megfigyelhetjük, hogy az optimistáktól a pesszimisták felé haladva egyre növekszik az ok aránya, akik a mindennapi megélhetésre kívánnak fordítani magyarországi keresményükből. Ingatlanra leginkább a stagnálást prognosztizálók költenének.

2.10. táblázat

A magyarországi munkavállalásból származó jövedelem tervezett költsége a kibocsátó ország várható helyzetének értékelése szerint (%)

	Inkább javul	Nem változik	Inkább romlik	Összesen
Mindennapi megélhetés	59	64	68	64
Ingatlan	24	31	22	25
Tartós fogyasztási cikkek	22	20	23	22
Személy-gépkocsi	14	16	14	15
Befektetés	17	13	14	14
Szórakozás, üdülés	13	9	9	11

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

Befektetés és szórakozás, üdülés esetében még megfigyelhetünk egy gyöngye hatást, mely szerint a javulást prognosztizálók inkább költenének e két tételre, de a többi kategóriánál gyakorlatilag különbségek.

A migrációs okok hatása a költési tervekre

Mindezek után megnéztük, a migrációs okok mennyiben befolyásolják a költési irányokat. A 2.11. táblázatban jól látható, hogy bár a mindennapi megélhetésre való fordítás minden kategóriában kiemelkedően magas, mégis azok között a legmagasabb, akik magyarországi munkavállalását a munkanélküliség motiválja.

2.11. táblázat

A magyarországi munkavállalásból származó jövedelem tervezett költségének megoszlása a migráció főbb okai szerint (%)

	egyáltalán nincs munka	van munka, de nincs biztosítva a megélhetése	nincs megfelelő jövedelmet biztosító munka	nagyobb összegre van szüksége	Összesen
Mindennapi megélhetés	76	65	69	52	64
Ingatlan	21	32	25	44	25
Tartós fogyasztási cikkek	23	26	26	29	22
Személy-gépkocsi	14	19	19	27	15
Befektetés	6	17	17	21	14
Szórakozás, üdülés	12	12	12	9	11

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

Tartós fogyasztási cikkeket leginkább azok terveznek vásárolni, akik nagyobb összeg szerzése reményében akarnak munkát vállalni hazánkban. Legkevésbé pedig azok, akik munkahely hiányában akarnak Magyarországra jönni. Ugyanez igaz a személygépkocsit és ingatlant vásárolni kívánókra. Ez utóbbi esetben a különbségek elég élesek. Azok közül, akik nagyobb összeg reményében jönnek Magyarországra, 44 százalék kívánja a megszerzett javakat, vagy annak egy részét ingatlanra költeni. A szórakozás, üdülés eleve nem fontos költési kategória, és a migrációs okok sincsenek jelentős hatással az arányokra. A befektetés ismét a nagyobb összeg reményében migrálók között a legpreferáltabb, a munkanélküliség miatt Magyarországon munkát keresők között pedig a legkevésbé jellemző.

A Kárpát-medencei magyar nyelvű cigányság költési tervei

A cigány lakosság közel kilencven százaléka tervezi, hogy mindennapi megélhetése biztosítására költi magyarországi munkavállalásból származó jövedelmét¹². Közel egyharmaduknál szerepel további okként a tartós fogyasztási cikkek vásárlása, ingatlanra pedig a cigány népesség negyede költené az így szerzett jövedelmet. Gépkocsira, szórakozásra és befektetésre tíz százalék alatt költenének a Kárpát-medencei cigányok közül.

Kárpátalján a mindennapi megélhetésre való költés erősebb, ami viszont Felvidéken a legkevésbé fontos a négy térség közül. A vajdasági cigányok közül többen költenének tartós

¹² Ld.: Függelék F4. sz. ábra

fogyasztási cikkekre, ingatlanra pedig leginkább a Romániában élők fordítanak Magyarországon szerzett jövedelmüket¹³.

Korcsoportok közül a fiatalokra jellemző legkevésbé a mindennapi megélhetésre való ráfordítás tervezése, az ő esetükben az ingatlanra költés a legerősebb a többi csoporthoz képest.

Az alacsonyabb iskolai végzettségűeknél a mindennapi megélhetés erősebb, mint a 8 általános feletti végzettségűeknél, tartós fogyasztási cikkekre azonban inkább a magasabb végzettségűek költenének.

A gazdasági aktivitás minden csoportjában egyformán fontos a mindennapi megélhetésre való ráfordítás, tartós cikkel vásárlását azonban leginkább az aktívak tervezik, legkevésbé pedig az egyéb inaktívak.

Nagyobb, 10.000 fő fölötti településen élő cigányok esetében a tartós fogyasztási cikkekre költés ismét nagyobb hangsúlyt kap, mint a kisebb településeken.

Az objektív anyagi szint szerint nincstelennek minősítettek közel 90 százaléka költene a mindennapi megélhetésre, a jól ellátottaknál ez 80 százalék alatti, és ugyan ezt a tendenciát tapasztaljuk a szubjektív anyagi helyzet esetén is.

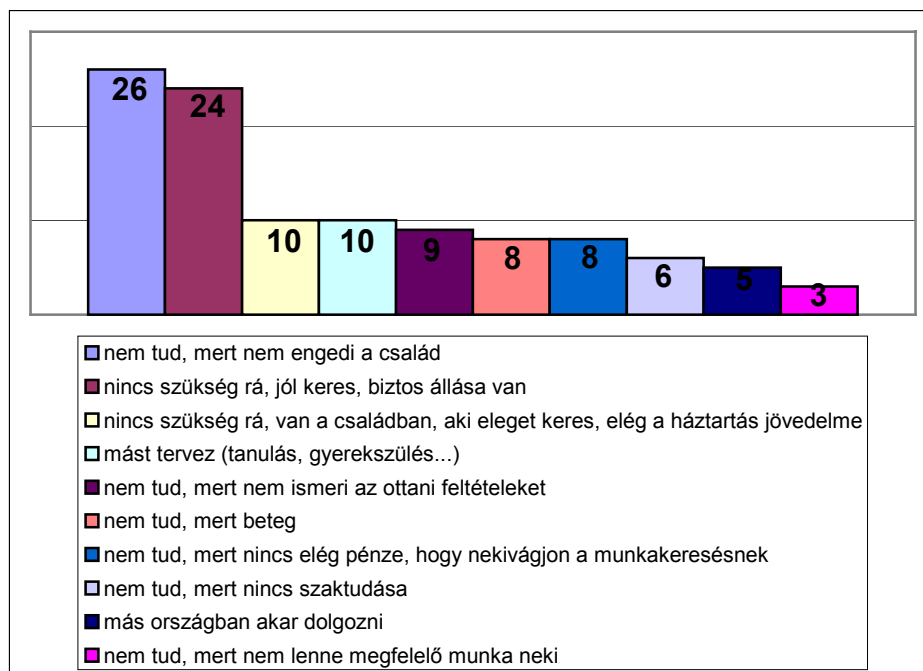
¹³ Ld.: Függelék F1. sz. táblázat

A magyarországi munkavállalás elutasításának lehetséges okai

Ebben a fejezetben a Kárpát-medencei lakosság azon részével foglalkozunk, akik nem terveznek magyarországi munkavállalást¹⁴. A válaszoló tíz válaszalternatíva közül többet is megjelölhetett. A lehetséges okok választásának arányait a 3.1. ábrán láthatjuk.

3.1. ábra

A magyarországi migráció nem választásának okai (%)

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

Következő lépésben a válaszokat négy kategóriába vontuk össze. Az első kategória tartalmazza azokat a válaszokat, mely szerint kérdezettnek nincs szüksége a külföldi munkavállalásra, mert vagy neki, vagy valamely családtagjának jól kereső állása van, melynek köszönhetően a háztartás jövedelme elegendő. A második kategóriába azokat vontuk össze, akiknek más tervei vannak vagy azért, mert más országban akarnak munkát vállalni, vagy azért, mert más tervezték, mint külföldi munkavállalást. A harmadik kategória a családi ok kivételével az összes többi tartalmazza, a negyedik pedig egyedül a családi okokra való hivatkozást. A továbbiakban ezt a négyes kategóriarendszert használjuk az elemzés során.

¹⁴ A kérdés eredeti megfogalmazását lásd: 1.sz. mellékletben található kérdőív, 3. sz. kérdés

Térségek közötti különbségek

Mint a 3.1. sz. táblán jól látható, az okok jelentősége térségenként más. Leginkább a felvidékieket tartja vissza a magyarországi munkavállalástól az, hogy nincs szükségük ebből származó többletjövedelemre, legkevésbé pedig a vajdaságiakra hat ez a visszatartó erő. A korlátozottság Kárpátalján és a Vajdaságban egyformán erősen hat, míg Erdélyben a legkevésbé. A családi tiltás pedig leginkább a kárpátaljaiakat tartja vissza a magyarországi migrációtól.

3.1. táblázat

A magyarországi migráció nem választásának okai térségenként (%)

	nincs szüksége rá	más terve van	korlátozott	családi tiltás miatt
Erdély	33	15	21	24
Kárpátalja	31	11	38	36
Vajdaság	27	16	38	23
Felvidék	35	15	26	27
Összesen	32	15	26	26

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

Demográfiai tényezők

A 3.2. táblán láthatjuk, hogy a férfiak és nők magyarországi munkavállalás elutasításának okai némileg másképp alakulnak.

3.2. táblázat

A magyarországi migráció nem választásának okai nemek szerint (%)

	nincs szüksége rá	más terve van	korlátozott	család miatt
Férfi	35	15	26	19
Nő	30	14	27	31
Összesen	32	15	26	26

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

Az, hogy nincs szükség a kibocsátó országon kívüli munkavállalásra, a férfiakat inkább visszatartja a migrációtól. A család visszatartó ereje pedig a nőkre hat erősebben.

Az életkor hatása viszonylag erősnek mondható a magyarországi migráció elutasításának okaira. A 3.3 táblán azt láthatjuk, hogy az idősebb korosztályok felé haladva egyre nagyobb arányban jelölik meg okként azt, hogy nincs szükségük határon kívüli munkából származó többletjövedelemre. Ez alól kivétel a legidősebb korosztály, ahol ez a tendencia megfordul.

Az azonban határozottan látszik, hogy a legfiatalabb korosztályt tartja vissza legkevésbé ez a tényező.

3.3. táblázat

A magyarországi migráció nem választásának okai korcsoportok szerint (%)

	nincs szüksége rá	más terve van	korlátozott	család miatt
18-24 éves	18	44	19	12
25-34 éves	35	19	20	29
35-44 éves	37	9	28	30
45-62 éves	31	4	33	24
Összesen	32	15	26	26

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

A „más terve van” kategória esetén a helyzet pont fordított, és itt még határozottabb tendenciát láthatunk. A legfiatalabb korosztálytól a legidősebb felé haladva szigorúan lecsökken azok aránya, akiket az tart vissza a magyarországi munkavállalástól, hogy esetleg máshol akarnak munkát vállalni, vagy épp tovább tanulnak vagy gyereket kívánnak szülni. A legfiatalabb korosztály esetén a más tervezők aránya kiugróan magas, 44 százalék. A korlátozottság hasonlóan határozott tendenciát mutat, csak éppen fordítva. A fiatalok között ez kevésbé fontos ok, míg a legidősebbek között ez a leggyakrabban megjelölt.

A család visszatartó ereje a fiatalokra hat legkevésbé. Azt várhatnánk, hogy épp az ő esetükben érvényesül leginkább, azaz a fiatal korosztályt tartanák vissza szüleik a migrációtól. Ehelyett azt látjuk, hogy a két középső generáció családi kötődése a legerősebb. Ez többféleképpen is magyarázható. Egyrészt ők azok, akik a legfiatalabbakkal szemben már rendelkeznek gyerekekkel, ugyanakkor a legidősebbekkel szemben a gyerekek még eltartott korban vannak. Ezen kívül a házastársak egymást korlátozását is feltételezhetjük.

Az iskolai végzettség mind a négy válaszlehetőség esetén határozott tendenciát mutat, mint azt a 3.4. táblán láthatjuk. A magasabb iskolai végzettség felé haladva azok aránya, akik megjelölték okként, hogy nincs szükségük arra, hogy máshol vállaljanak munkát, egyre növekszik. A legfeljebb 8 osztályt végzettek esetében 23 százalék, addig a diplomások közül 42 százalék jelöli meg okként. Ez utal a magasabb iskolai végzettséggel járó viszonylagosan jobb életkörülményekre.

3.4. táblázat

A magyarországi migráció nem választásának okai legmagasabb iskolai végzettség szerint (%)

	nincs szüksége rá	más terve van	korlátozott	család miatt
Legfeljebb 8 általános	23	11	39	30
Szaktanulmányok	32	12	24	29
Érettségi	39	18	18	22
Felsőfokú	42	20	14	14
Összesen	32	15	26	26

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

Azok esetében, akik mást terveznek, mint a magyarországi munkavállalást, a tendencia iránya és mértéke hasonló. A legalacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezőkhöz képest a diplomások kétszer akkora arányban jelölik meg okként azt, hogy mást terveznek.

A következő két kategóriában is hasonlóan erős tendenciát látunk, csak fordított irányút. A korlátozottság a legalacsonyabb iskolai végzettségűek esetén közel háromszor olyan fontos ok, mint a diplomásoknál. A közbülső képzettségi kategóriákban is határozott különbségeket látunk, bár a legnagyobb ugrás kétségtelenül a legalacsonyabb végzettségű és a következő, szaktanulmányokkal rendelkező csoport között van. A család miatti elutasítás esetén is ugyanaz a tendencia iránya, de itt a legfeljebb 8 általánost és a szaktanulmányokat végzettek között gyakorlatilag nincs különbség, míg a következő végzettségi kategóriák közötti különbség közel azonos. Tehát az alacsonyabb iskolai végzettségűek migrációtól való tartózkodásához a család vagy az objektív korlátok visszatartó ereje szükségeltetik.

Ha a gazdasági aktivitást választjuk magyarázó változónak, azt látjuk, hogy az aktívok esetén a magyarországi munkavállalást elutasító legfontosabb ok az, ha nincs szükségük többletjövedelemre. A legkevésbé fontos ez az ok a munkanélküliek esetében, de az egyéb inaktívoknál sem nagyon különbözik ettől. Akik mást terveznek, azok legnagyobb arányban az egyéb inaktív csoportban vannak jelen, míg az aktívoknál ez jóval kevésbé fontos. A migrációtól való távolmaradás oka az egyéb inaktívoknál itt az esetek jelentős részében valószínűleg megegyezik az inaktivitás okával, azaz a gyereknevelés, a sorkatonai szolgálat stb. állhatnak a háttérben, mint a külföldi munkavállalás objektív akadályai.

3.5. táblázat

A magyarországi migráció nem választásának okai gazdasági aktivitás szerint (%)

	nincs szüksége rá	más terve van	korlátozott	család miatt
Aktív	42	12	22	25
Munkanélküli	14	22	33	32
Egyéb inaktív	16	28	34	26
Összesen	32	15	26	26

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

A korlátozottság ismét az egyéb inaktív kategóriában a legjelentősebb ok, de a munkanélküliek esetén gyakorlatilag ugyanekkora, az aktívak esetében azonban ismét kevésbé választott. A család visszatartó ereje leginkább a munkanélküliek kategóriájára hat, míg a másik két, aktív és egyéb inaktív kategóriára, nagyjából egyformán kevésbé.

A település mérete és az ott élő magyarok aránya

A település méretének hatása nem olyan erős, mint az előző változóé, de okoz magyarázható különbségeket. Mint az a 3.6. táblán látható, azok aránya, akiknek nincs szükségük magyarországi munkára, a település méretének növekedésével nő, bár a különbség nem mondható jelentősnek. Ugyan ilyen irányú, de jóval határozottabb tendenciát mutat a következő ok, az, ha mást tervez a kérdezett, mint a magyarországi munkavállalást. Míg a két kisebb településkategória esetében 10 százalék körüli azok aránya, akik ezt a válaszlehetőséget megjelölik, addig a legnagyobb települési kategóriában ez kétszer akkora, 20 százalék.

3.6. táblázat

A magyarországi migráció nem választásának okai településméret szerint (%)

	nincs szüksége rá	más terve van	korlátozott	család miatt
1000 fő alatt	29	10	24	32
1000-10.000	32	11	28	28
10.000 fölött	33	20	25	22
Összesen	32	15	26	26

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

A korlátozottság visszatartó ereje a középső települési kategóriában a legnagyobb, a két szélső kategória pedig nagyjából megegyezik, de a középső kategória eltérése sem igazán jelentős. A család szerepe a magyarországi munkavállalástól való távolmaradásnak a kistelepüléseken a legjelentősebb (32 százalék). Ebben a válaszkategóriában a különbség már határozottan

mondható. A legnagyobb települési kategóriában a család migrációra gyakorolt hatása jóval kisebb (22 százalék). Ez nagy valószínűséggel annak tudható be, hogy a kis településeken a család szerepe fontosabb, mint a nagyobb településeken.

Megnéztük a magyarországi munkavállalástól való távolmaradás okainak megoszlását a kérdezett településén élő magyarok aránya szerint. A 3.7. táblán láthatjuk, hogy ez a változó nem igazán van hatással a válaszokra. Egyedül a más tervezőknél figyelhetünk meg valamiféle tendenciát, azaz minél nagyobb a magyar arány, annál kisebb szerepet játszik a távolmaradásban az, hogy a kérdezettnek más terve van.

3.7. táblázat

A magyarországi migráció nem választásának okai a településen élő magyarok aránya szerint (%)

	nincs szüksége rá	más terve van	korlátozott	család miatt
40% alatt	32	18	25	26
40-85% között	32	15	28	24
85% felett	32	11	25	27
Összesen	32	15	26	26

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

Anyagi helyzet

A tartós fogyasztási javakkal való ellátottság határozott tendenciát mutat. A javakkal való ellátottság növekedésével egyre nagyobb arányban vannak azok, akik megjelölték okként azt, hogy nincs szükségük a magyarországi munkavállalásra, illetve az ebből származó esetleges többletjövedelemre. Míg a nincstelenek közül 17 százalék esetében játszik szerepet ez az ok, addig a jól ellátottnál már 44 százalék az arányuk.

3.8. táblázat

A magyarországi migráció nem választásának okai a fogyasztási javakkal való ellátottság függvényében (%)

	nincs szüksége rá	más terve van	korlátozott	család miatt
Nincstelen	17	9	43	30
Közepesen ellátott	27	13	28	30
Jól ellátott	44	18	18	19
Összesen	32	15	26	26

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

A „más terve van” ok hasonlóan viselkedik, azaz kétszer akkora arányban szerepel okként a jól ellátottnál, mint a nincsteleneknél (18 százalék, szemben a 9 százalékkal), a közepesen

ellátottak esetében pedig a mérték a kettő közötti, 13 százalék. a korlátozottság és a család visszatartó ereje pont fordított tendenciát mutat. A korlátozottság határozottan a nincsteleneknél hat erősen, a közepesen ellátottaknál kevésbé, míg a jól ellátottaknál a legkevésbé szerepel az említett okok között. A családi ok a nincstelének és a közepesen ellátottak esetében azonosan 30 százalék, a jól ellátottaknál viszont ennél jóval kevésbé fontos, 19 százalék.

A kérdőzet anyagi önbesorolásának hatása megegyezik az előzővel, csak határozottabb tendenciák rajzolódnak ki. Míg az első két távolmaradási oknál a tendencia iránya megegyezik, a szegénytől a gazdag felé növekszik ezen okok jelentősége, addig a másik két ok esetében a tendencia fordított.

3.9. táblázat

A magyarországi migráció nem választásának okai a szubjektív anyagi helyzet függvényében (%)

	nincs szüksége rá	más terve van	korlátozott	család miatt
Szegény	13	10	46	32
Átlagos	35	16	22	25
Gazdag	53	17	16	15
Összesen	32	15	26	26

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

Láthatjuk, hogy leghatározottabb különbség szegények és gazdagok között az első és a harmadik válaszkategóriában van. Míg a szegények 13 százaléka jelöli meg azt, hogy nincs szüksége magyarországi munkavállalásra, addig a gazdagoknak több, mint fele. A korlátozottság a szegények esetében közel felüknél játszik szerepet, a gazdagoknál csupán 16 százalék ez az arány.

Ha aszerint nézzük az adatainkat, hogy a kérdőzetek hogyan látják a kibocsátó ország várható gazdasági helyzetét, nem beszélhetünk határozott tendenciáról. Magyarázható különbségeket azért találunk. Legnagyobb arányban az optimisták között vannak olyanok, akiknek nincs szükségük a külföldi munkavállalásra (38 százalék), a pesszimista és a stagnálást prognosztizálók között nincs különbség. A más tervet tervezők arányai közötti különbségek nem igazán jelentősek, de a pesszimisták felé haladva azért látjuk, hogy ezen ok jelentősége csökken.

3.10. táblázat

A magyarországi migráció nem választásának okai az ország várható helyzetének megítélése szerint (%)

	nincs szüksége rá	más terve van	korlátozott	család miatt
Inkább javul	38	17	20	20
Nem változik	30	14	30	31
Inkább romlik	31	13	28	27
Összesen	33	15	26	26

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

A korlátozottság az optimistáknál játszik a legkevésbé szerepet (20százalék), míg a másik két kategória között nincs határozott különbség, mintegy 10 százaléknival nagyobb arányban jelölik meg okként, mint a javulást sejtők. A családvisszatartó ereje a stagnálást előrejelzők között a legerősebb, bár a pesszimisták sem nagyon különböznek ettől. Az optimisták esetében azonban kisebb szerepet játszik.

A migráció elutasításának lehetséges okai a Kárpát-medencei cigányság esetében

A Kárpát-medencei cigányok magyarországi munkavállalásának elutasításában a korlátozottság és a család visszatartó ereje játssza a legnagyobb szerepet¹⁵. A megkérdezetteknek több, mint 20 százaléka jelöli meg okként a korlátozottságot, de a családi visszatartó erő is közel ötödükre hat. Csupán 5 százalék az, aki azért maradna otthon, mert nincs szüksége többletjövedelemre.

Más tervvel leginkább Felvidéken és Vajdaságban rendelkeznek a cigányok (10 százalék fölött), legkevésbé pedig Kárpátalján (1 százalék alatt). A korlátozottság leginkább a felvidékieket és a kárpátaljaiakat tartja vissza, legkevésbé az erdélyieket. A család visszatartó ereje mindegyik térségben egyformán erős.¹⁶

A nőkre inkább jellemző a korlátozottság és a család miatti otthonmaradás, a más tervezők aránya mindkét nem esetében egyformán alacsony.

Az, hogy nincs szükség többletjövedelemre, legkevésbé a legfiatalabb, 24 év alatti korosztályra jellemző, a többi korcsoport között a különbség nem jelentős. Leginkább a fiatalok rendelkeznek más tervvel, az idősek felé haladva ez az arány egyre csökken. A

¹⁵ Ld.: Függelék F5. sz. ábra

¹⁶ Ld.: Függelék F2. sz. táblázat

korlátozottság pedig épp az idősök felé haladva növekszik, a legidősebbek esetében a korcsoport egyharmada érintett. A család visszatartó ereje a cigányság esetében is a két középső generációra jellemző inkább¹⁷.

Magasabb iskolai végzettség esetén nagyobb azok aránya, akiknek nincs szükségük többletjövedelemre és kevésbé jellemző rájuk a korlátozottság. A család visszatartó ereje esetén nincs szignifikáns különbség iskolai végzettség szerint.

Legkevésbé a munkanélküliekre jellemző az, hogy nincs szükségük többletjövedelemre, az aktívak és a más okból inaktívak között nincs jelentékeny különbség (mindkét csoportban 10 százalékos körüli az arány)¹⁸.

A nagyobb településen élők inkább rendelkeznek más tervvel, mint a kis településen élők, a korlátozottság viszont kevésbé jellemző rájuk. A család visszatartó ereje egyértelműen a kisebb települések felé haladva növekszik (míg 10.000 fő fölött 11, addig 1000 fő alatt már 32 százalékos)¹⁹.

Mindkét anyagi szintet jelző változó erős hatással van a „nincs szükség rá” válaszok megoszlására, azaz egyértelműen a jobb körülmények között élőkre jellemző inkább a migrációtól való távolmaradásnak ez a magyarázata. Szintén a gazdagabbak illetve a jobban ellátottak felé haladva nő a magyarországi munkavállalás helyett mást tervező aránya. Mindkét anyagi változó esetén háromszorosanál nagyobb a különbség a felső és az alsó harmadba tartozók között. A jól ellátottakra és a gazdagokra jellemző legkevésbé a korlátozottság és a családi visszatartó erő is. Ez utóbbi esetben az objektív anyagi helyzet kétszeres, a szubjektív közel négyszeres különbséget okoz²⁰.

Az ország helyzetének változását optimistán megítélőkre inkább jellemző az, hogy nincs szükségük a többletjövedelemre, míg a mást tervezők a pesszimisták között jelentkeznek nagyobb arányban. A korlátozottság a stagnálást prognosztizálók esetében a legerősebb, míg a család visszatartó ereje nem mutat szoros összefüggést az ország helyzetének megítélésével²¹.

¹⁷ Ld.: Függelék F3. sz. táblázat

¹⁸ Ld.: Függelék F4. sz. táblázat

¹⁹ Ld.: Függelék F5. sz. táblázat

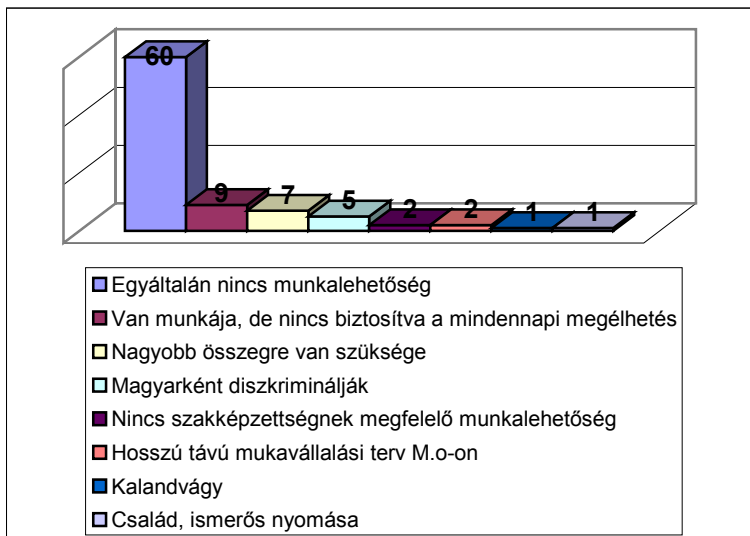
²⁰ Ld.: Függelék F6. és F7. sz. táblázatok

²¹ Ld.: Függelék F8. sz. táblázat

1. sz. függelék

F1. sz. ábra

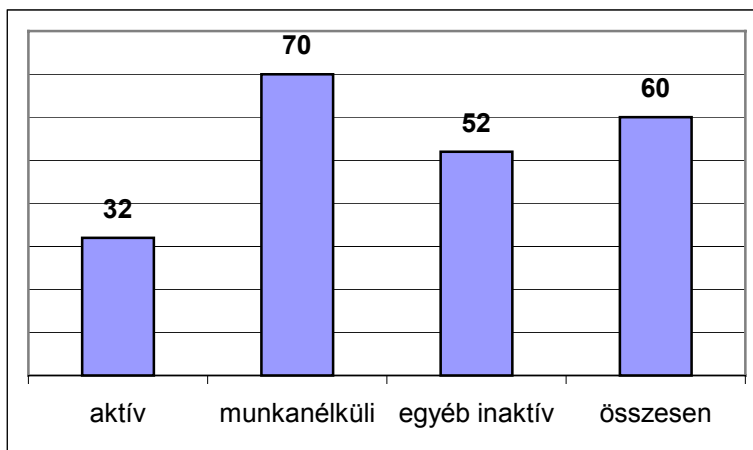
A cigányság migrációs tervében szerepet játszó tényezők megoszlása (%)

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

F2. sz. ábra

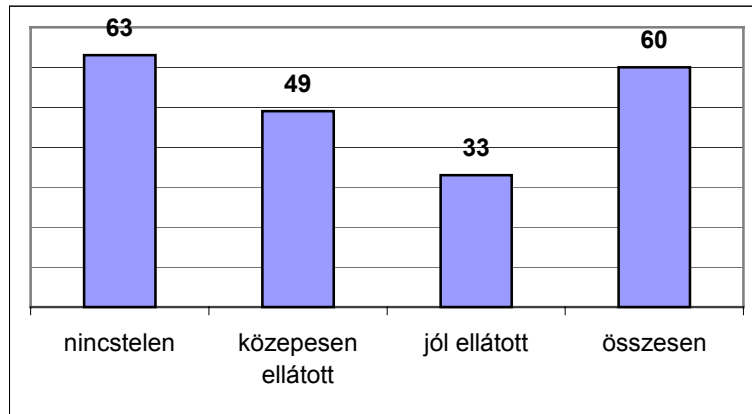
A munkanélküliség miatt migrálók gazdasági aktivitás szerinti megoszlása a cigány almintában (%)

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

F3. sz. ábra

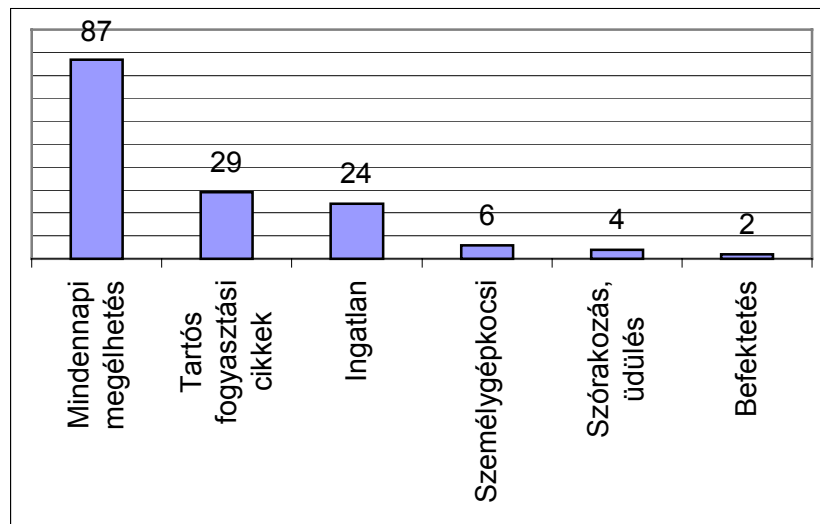
A munkanélküliség miatt migrálók tartós fogyasztási cikkekkel való ellátottság szerinti megoszlása a cigány almintában (%)

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

F4. sz. ábra

A magyarországi munkavállalásból származó jövedelmek tervezett költése a cigány almintában (%)

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

F.1. táblázat

A magyarországi munkavállalásból származó jövedelem tervezett költsége térségenként a cigány almintában (%)

	Erdély	Kárpátalja	Vajdaság	Felvidék	Összesen
Mindennapi megélhetés	87	(92)	(88)	(75)	87
Tartós fogyasztási cikkek	25	(40)	(51)	(24)	29
Ingatlan	26	(23)	(20)	(14)	24

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

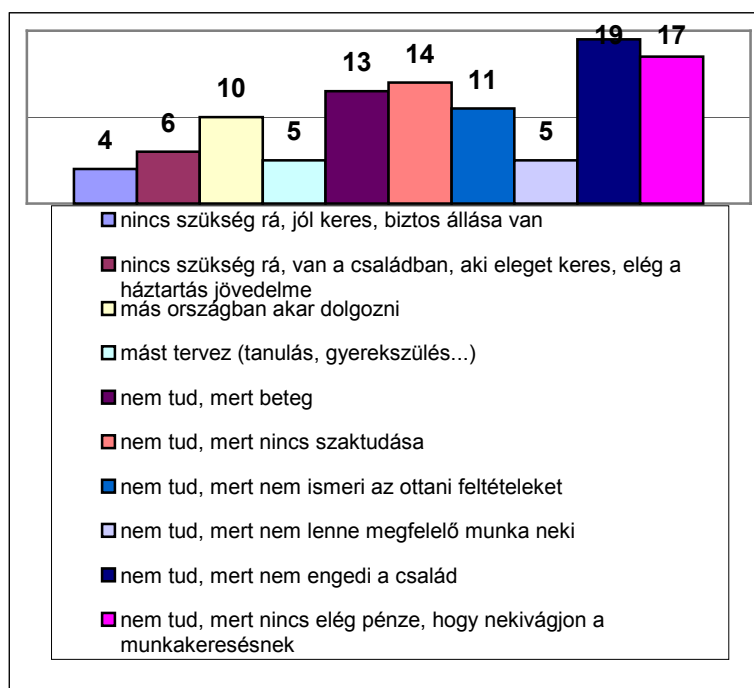
(): A cellához tartozó elemszám 50 és 100 között van.

(()): A cellához tartozó elemszám 30 és 50 között van.

xxx: A cellához tartozó elemszám 30 alatt van.

F5. sz. ábra

A magyarországi munkavállalástól való távolmaradás megnevezett okainak megoszlása a cigány almintában (%)

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

F2. táblázat

A magyarországi migráció nem választásának okai térségenként
a cigány almintában (%)

	nincs szüksége rá	más terve van	korlátozott	családi tiltás miatt
Erdély	4	6	13	17
Kárpátalja	6	1	30	(20)
Vajdaság	5	11	23	(19)
Felvidék	7	12	36	21
Összesen	5	6	20	19

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

(): A cellához tartozó elemszám 50 és 100 között van.

(()): A cellához tartozó elemszám 30 és 50 között van.

xxx: A cellához tartozó elemszám 30 alatt van.

F3. táblázat

A magyarországi migráció nem választásának okai korcsoportok szerint
a cigány almintában (%)

	nincs szüksége rá	más terve van	korlátozott	család miatt
18-24 éves	2	14	14	(10)
25-34 éves	6	7	15	23
35-44 éves	5	4	20	23
45-62 éves	5	3	32	15
Összesen	5	7	20	19

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

(): A cellához tartozó elemszám 50 és 100 között van.

(()): A cellához tartozó elemszám 30 és 50 között van.

xxx: A cellához tartozó elemszám 30 alatt van.

F4. táblázat

A magyarországi migráció nem választásának okai gazdasági aktivitás szerint
a cigány almintában (%)

	nincs szüksége rá	más terve van	korlátozott	család miatt
Aktív	10	7	20	16
Munkanélküli	1	6	19	18
Egyéb inaktív	10	8	24	24
Összesen	5	6	20	19

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

(): A cellához tartozó elemszám 50 és 100 között van.

(()): A cellához tartozó elemszám 30 és 50 között van.

xxx: A cellához tartozó elemszám 30 alatt van.

F5. táblázat

A magyarországi migráció nem választásának okai településméret szerint a cigány almintában (%)

	nincs szüksége rá	más terve van	korlátozott	család miatt
1000 fő alatt	(2)	(5)	(31)	xxx
1000-10.000	6	5	21	25
10.000 fölött	6	10	19	11
Összesen	6	7	20	18

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

(): A cellához tartozó elemszám 50 és 100 között van.

(()): A cellához tartozó elemszám 30 és 50 között van.

xxx: A cellához tartozó elemszám 30 alatt van.

F6. táblázat

A magyarországi migráció nem választásának okai a fogyasztási javakkal való ellátottság függvényében a cigány almintában (%)

	nincs szüksége rá	más terve van	korlátozott	család miatt
Nincstelen	1	4	20	20
Közepesen ellátott	11	12	24	17
Jól ellátott	(29)	(16)	(8)	((9))
Összesen	5	6	20	19

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

(): A cellához tartozó elemszám 50 és 100 között van.

(()): A cellához tartozó elemszám 30 és 50 között van.

xxx: A cellához tartozó elemszám 30 alatt van.

F7. táblázat

A magyarországi migráció nem választásának okai a szubjektív anyagi helyzet függvényében a cigány almintában (%)

	nincs szüksége rá	más terve van	korlátozott	család miatt
Szegény	2	5	23	21
Átlagos	8	8	15	15
Gazdag	((29))	((15))	((8))	xxx
Összesen	5	6	20	19

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

(): A cellához tartozó elemszám 50 és 100 között van.

(()): A cellához tartozó elemszám 30 és 50 között van.

xxx: A cellához tartozó elemszám 30 alatt van.

F8. táblázat

A magyarországi migráció nem választásának okai az ország várható helyzetének megítélése szerint a cigány almintában (%)

	nincs szüksége rá	más terve van	korlátozott	család miatt
Inkább javul	8	5	14	15
Nem változik	4	6	25	21
Inkább romlik	3	7	16	19
Összesen	4	6	19	18

Mivel több válasz volt lehetséges, ezért az összeg eltérhet a 100 százaléktól

(): A cellához tartozó elemszám 50 és 100 között van.

(()): A cellához tartozó elemszám 30 és 50 között van.

xxx: A cellához tartozó elemszám 30 alatt van.